
**ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА.
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 159.922

Барко Вадим Іванович,
доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник
ДНДІ МВС України
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0003-4962-0975;

Барко Вадим Вадимович,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0002-3836-2627

Кириєнко Людмила Андріївна,
провідний науковий співробітник
ДНДІ МВС України
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-9394-1288

**РОЗРОБЛЕННЯ УКРАЇНОМОВНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА
ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ДЛЯ
ВИКОРИСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Стаття присвячена питанню україномовної адаптації психодіагностичної методики “Опитувальник толерантності до невизначеності” С. Баднера в межах удосконалення системи професійного добору кадрів для Національної поліції України. Викладено теоретичні основи і внутрішню структуру процесу адаптації, розкрито процедуру та результати дослідження щодо перевірки надійності та валідності методики, отримані середньонормативні показники для загальної вибірки, визначені нові стандартизовані тестові норми. Результати дослідження довели діагностичну верифікацію зазначеного опитувальника.

Ключові слова: толерантність до невизначеності, психодіагностичні методики, україномовна адаптація, надійність, валідність, середньонормативні показники, стандартизовані тестові норми.

Важливим напрямом підвищення ефективності діяльності Національної поліції України є вдосконалення системи професійного добору кадрів. Згідно з нормативними документами МВС, конкурс на службу до поліції проводиться в

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

DOI (Article): <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.22>

Issue 2(44) 2019

<http://naukaipravoohorona.com/>

кілька етапів, одним із яких є проведення психологічного тесту з метою вивчення особистісних характеристик кандидатів. Варто відзначити, що наразі не вистачає надійних україномовних тестів (опитувальників), які могли б застосовуватися із цією метою. Традиційно психологами використовуються зарубіжні (зазвичай російські) методики й адаптовані російською мовою англomовні тести, українськомовні опитувальники практично відсутні [1–7]. Подібну ситуацію не можна вважати задовільною, оскільки не всі респонденти володіють російською мовою достатньою мірою, до того ж використання в текстах опитувальників ментально інших (чужих) особистісних дескрипторів нерідко призводить до помилок у відповідях і невірних психодіагностичних висновків. Тому постає проблема українськомовної адаптації деяких найбільш валідних і надійних психологічних опитувальників для дослідження особистісних характеристик.

Метою цієї статті є адаптація українською мовою однієї із широко використовуваної психологами зарубіжних діагностичних методик – “*Опитувальник толерантності до невизначеності*” С. Баднера.

Аналізуючи сучасні глобальні соціальні проблеми, можна відзначити, що суспільне буття у ХХІ столітті характеризується зростаючою невизначеністю, яка торкається усіх сторін буття. Зазначене стосується й усіх сфер життєдіяльності людини. На думку К. Вульфа, невизначеність є елементом культури, умовою створення людиною будь-якого продукту діяльності, невід’ємною умовою вільного, продуктивного життя [3, с. 24]. В.П. Зінченко і Т.В. Корнілова небезпідставно пишуть про принцип невизначеності, який в нашому столітті співіснує з принципом детермінізму, причому, в психологічному сенсі, невизначеність виступає у вигляді виклику людству [4, с. 15; 6, с. 75]. Упродовж ХХ століття ми спостерігаємо в філософії різні прояви руху в напрямі від розуміння світу як міцного, стійкого, передбачуваного, керованого і детермінованого до його розуміння як переважно некерованого, недетермінованого, непередбачуваного, неоднозначного. На думку Д.О. Леонтєва, це проявляється у трьох ключових сферах: зміні образу людини, зміні образу науки і зміні статусу цінностей [9–11]. Принцип невизначеності проявляється також у сфері поліцейського менеджменту.

Упродовж останніх десятиліть докорінно змінилися образи людини, які існували раніше. Сучасні мислителі, зокрема, Е. Фромм, відзначають, що природа людини полягає у тому, що у неї взагалі немає фіксованої природи, сутність людини – це можливість розвиватись у будь-якому обраному напрямі [21, с. 80]. Єдине, що можна сказати упевнено, це те, що людина дуже різна, вона виходить за межі заданого, її сутність полягає в трансценденції. Як вважає методолог природознавства І. Пригожин, упродовж ХХ століття докорінно змінився й образ науки [16, с. 50]. Традиційно вважалось, що наука описує стабільні, детерміновані процеси, проте, чим більше поглиблювалось пізнання, тим помилковішою виявлялась подібна думка. І. Пригожин став Нобелівським лауреатом за відкриття в неорганічній природі, так званих, біфуркаційних процесів, тобто процесів, які не детерміновані повністю, в яких виникають розриви детермінації. Процес може прийняти різні напрями і неможливо визначити конкретний шлях, за яким він піде. Саме в нерівноважних системах можливе розширення масштабів самої системи, зміна відносин із зовнішнім середовищем, в таких системах відбувається істинний

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

розвиток. Нарешті, змінилась картина світу, яка існувала упродовж тисячоліть, оскільки порушилась система непохитних цінностей. У XX столітті виникла, так звана, постмодерністська система світу. Постмодернізм, на думку Д.О. Леонтєва, філософськи коректно доведена відсутність об'єктивних підстав існування ціннісних систем, якщо не вважати такою підставою історичні аспекти прийняття певних цінностей на окремих територіях [10].

У системі поліції в міру розвитку науково-технічного прогресу, ускладнення праці, підвищення рівня освіти населення, успіх все більше залежить від знань і здібностей працівників, ступеня їх підготовки. Зростає роль мотивації поліцейського, який в умовах складної, часом творчої роботи, стає саморегульованою системою, коли працівник визначає власну поведінку, керівник на нього може впливати лише опосередковано, віддаючи перевагу не адмініструванню, а реалізації тих стилів керівництва, які передбачають співучасть, визнання особистих заслуг конкретних працівників поліції, гласність результатів діяльності, надання інформації для самооцінки. При цьому поліцейська діяльність в сучасному суспільстві також характеризується зростаючою невизначеністю. Поліцейській службовій діяльності властиві специфічні психологічні особливості, а саме: 1) значна відповідальність за прийняті рішення; 2) опосередкованість операцій через наявність статутних відносин; 3) необхідність діяти в умовах неоднозначності й невизначеності; 4) неалгоритмічний характер багатьох операцій; 5) жорстка детермінація операцій часовими параметрами, заданими організаційними умовами; 6) значний обсяг та різноманітність оперативних завдань і дій; 7) соціотехнічний характер дій; 8) висока психологічна напруженість діяльності; 9) значна залежність ефективності дій від індивідуально-психологічних якостей особи; 10) значна залежність результату діяльності поліцейського від чинників, які перебувають поза межами регулюючого впливу.

На думку дослідників, вихід з екзистенціального кута, створеного невизначеністю, вбачається у виробленні особистістю жорсткої внутрішньої структури і прийняття відповідальності за підстави своєї поведінки, самостійному створенні суб'єктивних критеріїв власної діяльності [2; 5; 12; 21; 22]. Це стосується і поліцейських, які діють переважно в умовах невизначеності.

Невизначеність стала найважливішою характеристикою суспільного життя, її атрибутом. У світі дуже багато невизначеності, вона абсолютна, а відрізки визначеності – короткі – відзначають В.А. Кувакін і В.П. Ковальова [8, с. 112]. Відомий філософ А. Бадью вводить важливе поняття “готовність до події” як особливість стратегії поведінки людини, яка готова до ситуації невизначеності [2, с. 47]. Отже, невизначеність крім неприємних емоцій містить у собі важливий, позитивний потенціал для людини, яка може, виробивши в собі адекватну позицію стосовно невизначеності, відчувати властиві їй позитивні можливості. Готовність до події, на думку В.П. Зінченка, є, по суті, готовністю до невизначеності або готовністю до вибору [4, с. 20].

Більшість людей до невизначеності відносяться негативно. Клінічний аналіз проблеми суб'єктивної невизначеності дозволив ученим описати п'ять типів її переживання, з яких чотири мають негативний характер [18]. Позитивне ставлення до невизначеності можливе, саме воно виявляється найбільш продуктивним для

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

особистісного розвитку поліцейських і опірності стресам. Сутність такого ставлення полягає в тому, щоб відмовитися від ілюзії стабільності й однозначності картини світу і виробляти позицію прийняття невизначеності, з якою з'являться нові можливості. Ріст толерантності до невизначеності виявився одним із найбільш універсальних наслідків роботи в екзистенціальних дослідженнях. У результаті зміни ставлення до невизначеності вона перестає бути чимось, чого потрібно боятися і від чого слід тікати, а починає приносити людям задоволення, завдяки чому вони набувають здатності відчувати позитивні емоції.

Сьогодні розроблено кілька опитувальників, що використовуються з метою психологічної діагностики толерантності особистості до невизначеності [4; 6; 14]. Одним із найчастіше використовуваних методичних засобів у дослідженнях толерантності до невизначеності (ТН) є опитувальник С. Баднера TAS (Tolerance Ambiguity Scale), уперше опублікований у 1962 році. Толерантність до невизначеності (ТН) розглядається Баднером як індивідуальна схильність (схильність) розглядати (оцінювати) невизначені ситуації як бажані, або у випадку прояву інтолерантності до невизначеності (ІТН) – як загрозові. Толерантність до невизначеності є особистісною рисою, що визначає ставлення індивіда до неоднозначних, невизначених, тривожних ситуацій незалежно від емоційного знаку цієї невизначеності. Особа, толерантна до невизначеності, розглядає будь-яку невизначену ситуацію як можливість вибору, розвитку, набуття нового досвіду, не відчуває деструктивної тривоги в невизначених ситуаціях, здатна активно і продуктивно діяти в них. Проте особа інтолерантна до невизначеності в ситуаціях невизначеності (або навіть загрози її виникнення) демонструє високий рівень тривожності, навіть якщо ця невизначеність означає позитивні зміни в майбутньому. Інтюлерантні до невизначеності особи схильні до жорсткої регламентації усіх сфер життя, у тому числі стосунків і систем набуття досвіду. Таким чином, поняття інтолерантності до невизначеності зближується з поняттям ригідності, а толерантність – з поняттям життєстійкості [13].

Традиційно психологія досліджує феномен толерантності до невизначеності в контексті вивчення його взаємозв'язку з особистісними рисами. Так, наприклад, пропонувалося розглядати толерантність до невизначеності як частину чинника “Великої п'ятірки”, який називають відкритістю досвіду і враженням (openness to experience). У спеціальному дослідженні академічної успішності студентів показано, що відкритість новому досвіду виявляється пов'язаною у студентів з благополуччям упродовж “академічних переходів” (вступ до вузу, адаптація до нього) за допомогою інтерпретації труднощів і загроз, а ТН пов'язана з благополуччям тільки на початковому етапі навчання, коли присутні невизначеність, новизна і неясність ситуації. Дослідження вибірки 510 студентів підтвердило, що толерантність до невизначеності не є предиктором благополуччя, коли студенти стають більш досвідченими. Толерантність до невизначеності також може корелювати з інтелектом, оскільки також пов'язана з чинниками “Великої п'ятірки”: позитивно з відкритістю досвіду і екстраверсією, негативно – з нейротизмом [24; 25].

Ставлення до невизначеності зазвичай розглядається в двох напрямках: прийняття умов невизначеності (їх пошук, уміння діяти в них) і уникнення невизначеності (страх невизначеності), прагнення до ясності.

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

Опитувальник толерантності до невизначеності Баднера (ТНБ) є досить зручним і “економічним”, адже складається з 16 пунктів. Авторська версія пропонує опитувальник з трьома шкалами: (1) новизна проблеми, (2) її складність і (3) нерозв’язність. ТНБ й наразі залишається одним із найбільш відомих і найчастіше використовуваних у дослідженнях толерантності до невизначеності, що пов’язано передусім з його високою конструктивною валідністю, яка була досягнута при його розробці та апробації шляхом ретельного співвідношення отримуваних результатів із біографічними даними опитуваних, показниками соціальної оцінки, вибором кар’єри, ставленням до релігії та іншими соціальними показниками, а також з багатьма психологічними змінними.

Здійснювалась валідація російськомовного варіанту опитувальника. У практикумі з діагностики толерантності особистості Солдатової відсутні дані щодо валідації методики, згадується лише, що обсяг вибірки складав 58 осіб. У дослідженні Корнілової взяли участь 1082 осіб у віці від 17 до 82 років, 704 жінки і 376 чоловіків. Загальна вибірка складалася з кількох груп респондентів: студентів, викладачів і військовослужбовців [7, с. 98]. Для оцінки конвергентної валідності опитувальника застосовувалася шкала толерантності до невизначеності Д. Маклейна (MSTAT-1) в адаптації Е.Г. Луковицької. За результатами статистичного аналізу виявлено достовірне підвищення інтолерантності до невизначеності з віком, а також більший її рівень у чоловіків, хоча ця відмінність невелика, тому можна стверджувати, що методика неспецифічна відносно статі й віку. При множинному попарному порівнянні груп було встановлено, що значимо виділяються дві підвибірки: група військовослужбовців і група студентів академії театрального мистецтва. Встановлено також, що толерантність до невизначеності слабо позитивно пов’язана з готовністю до ризику і з показником толерантності/ інтолерантності за опитувальником Маклейна [7].

З метою експериментального дослідження психодіагностичних можливостей методики Баднера та її адаптації використано результати опитування працівників Національної поліції України упродовж 2018 року. Для тестування були відібрані працівники, яких поважають у колективі та яким притаманні високі морально-ділові якості. Тестування проводилось у десяти областях України (Вінницька, Хмельницька, Херсонська, Миколаївська, Черкаська, Київська, Харківська, Житомирська, Полтавська), усього обстежено 390 респондентів (310 чоловіків і 80 жінок). Для вирішення питання відповідності базових норм методики Баднера, а також коректності їх використання при тестуванні працівників поліції проведено експериментальне дослідження. Спочатку за допомогою трьох перекладачів, а також психологів Державного науково-дослідного інституту (ДНДІ) МВС України розроблений українськомовний варіант опитувальника, текст якого максимально наближений до змісту оригінальної версії, в якій використовувалися традиційні для української мови особистісні дескриптори. З метою уникнення труднощів із розумінням змісту тверджень були виключені речення з подвійними запереченнями. Для перевірки надійності та валідності опитувальника здійснено відповідні розрахунки. Під час українськомовної адаптації отримано дані щодо трьох видів надійності шкали: ретестової надійності, паралельних форм і внутрішньої узгодженості.

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

DOI (Article): <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.22>

Ретестова надійність виражається через коефіцієнт кореляції між двома послідовними тестуваннями з інтервалом у 2 тижні; вона становить: для шкали (1) – новизна проблеми – 0,70; шкали (2) – складність – 0,68; і шкали (3) – нерозв’язність – 0,66 (N = 380); $p = 0,01$). Отримані значення відповідають психометричним вимогам. Для частини цивільних обстежуваних, які добре володіють українською та англійською мовами (слухачі магістратури факультету іноземних мов НПУ імені М. Драгоманова), пропонувались різномовні варіанти опитувальника, які розглядались як *паралельні форми* (обидві форми складаються з однакової кількості завдань; попарно вирівняні за структурою і змістом; результати, отримані з їх допомогою, близькі між собою). Коефіцієнти кореляції, одержані при тестуванні з двотижневим інтервалом, виявились такими: для шкали 1 – 0,70; шкали 2 – 0,76; шкали 3 – 0,72; (N = 375; $p = 0,01$). Таким чином, надійність паралельних форм є задовільною. При перевірці за допомогою t-критерію Ст’юдента також не зафіксовано значущих відмінностей між розподілом тестових показників за обома формами (українсько- і англійською). При перевірці за допомогою критерію Пірсона χ^2 також не зафіксовано значущих відмінностей між результатами. Отже, українськомовну і англійськомовну версії опитувальника можна вважати майже тотожними.

З метою перевірки *внутрішньої узгодженості* завдань опитувальника розраховувався коефіцієнт α -Кронбаха (табл. 1). Отримані показники можна вважати допустимими в аспекті вимог до психодіагностичного інструментарію; невеликі значення коефіцієнтів можна пояснити незначною кількістю тверджень, які входять до тієї чи іншої шкали опитувальника.

Таблиця 1

Коефіцієнти б-Кронбаха для опитувальника Баднера

	Шкали ТНБ		
	1	2	3
α	0,67	0,69	0,65

Примітка: $p = 0,01$. N = 380. **Шкали ТНБ:** 1 – новизна проблеми; 2 – складність; 3 – нерозв’язність.

Таким чином, отримані результати свідчать про задовільну надійність адаптованого українськомовного опитувальника Баднера.

З метою дослідження *конструктивної валідності* адаптованого опитувальника Баднера проведено порівняння отриманих даних із результатами інших методик, зокрема Д. Маклейна в адаптації Є. Осіна. Виявлено середні за величиною кореляції між показниками толерантності до невизначеності за адаптованим опитувальником Баднера і шкалою толерантності до невизначеності Маклейна ($r=0,39$). Крім цього, виявлено кореляцію шкал ТНБ з деякими шкалами опитувальника Маклейна (табл. 2).

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

Кореляції шкал ТНБ і МакЛейна

Шкали ТНБ	Шкали МакЛейна					
	1	2	3	4	5	6
1	0,29*	0,03	0,43**	0,20	0,20	0,31*
2	0,03	0,34*	0,38**	0,02	0,21	0,15
3	0,10	0,06	0,16	0,31*	0,30*	0,20
Загальний індекс	0,37**	0,32*	0,24	0,42**	0,30*	0,39**

Примітка: * – $p = 0,05$, ** – $p = 0,01$; $N = 380$.

Шкали МакЛейна: 1 – ставлення до новизни, 2 – ставлення до складних завдань, 3 – ставлення до невизначених ситуацій, 4 – перевага невизначеності, 5 – толерантність до невизначеності, 6 – загальний бал. **Шкали ТНБ:** 1 – новизна проблеми; 2 – складність; 3 – нерозв'язність.

У табл. 3–4 наведено середньонормативні статистичні показники за методикою ТНБ, отримані на загальній вибірці поліцейських.

Таблиця 3

Статистичні показники, отримані в процесі тестування працівників поліції
(загальна вибірка $N = 390$, 280 чоловіки; 110 – жінки)

	Шкали ТНБ							
	1		2		3		Сумарний індекс	
	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж
M	15,2	13,4	26,1	27,5	13,3	12,1	62,7	57,2
?	3,20	4,12	5,13	4,51	2,93	3,11	10,22	10,10

Примітка: ч – чоловіки; ж – жінки. **Шкали ТНБ:** 1 – новизна проблеми; 2 – складність; 3 – нерозв'язність. *Курсивом* виділено показники, за якими зафіксовано статистично значущі відмінності ($p=0,05$).

За результатами статистичного аналізу виявлено достовірне зменшення толерантності до невизначеності у жінок (за шкалами 1 – новизна проблеми і 2 – нерозв'язність); а також за інтегральним індексом (відмінності за шкалою 2 статистично не значущі). Відзначено вікове зниження толерантності до невизначеності; працівники поліції віком до 30 років мають вищі індекси толерантності (58,3 бали) проти більш досвідчених (40 років і старші) (65,5 балів; $p=0,05$).

Зважаючи на наші розрахунки, середніми значеннями за сумарним індексом вважається показник 60,2 балів, а середньоквадратичне відхилення має значення

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

10,11 балів. “Коридор” середніх значень за шкалами методики ТНБ знаходиться в інтервалі 51–75 балів. Бали нижчі та вищі зазначеного інтервалу вважаються низькими та високими відповідно незалежно від освітнього рівня респондента. При перенесенні тестування в інше соціокультурне середовище (відмінне від зазначеного в апробації) коридори низьких, середніх та високих балів можуть змінитися.

Середньонормативні показники за методикою ТНБ на вибірці працівників поліції (емпіричні дані) і вибірці фахівців інших професій (педагогічних, медичних, базові дані Корнілової) наведено в табл. 4. Порівняння свідчить про певне розходження “базових” та “емпіричних” оцінок за методикою ТНБ.

Таблиця 4

**Порівняння середньонормативних показників,
отриманих у процесі рестандартизації**

а) емпіричні статистичні дані (N = 390)

	Шкали ТНБ			
	1	2	3	Сумарний індекс
M	14,1	26,1	13,0	60,7
σ	3,40	4,51	3,31	10,10

б) базові статистичні дані (N = 1082)

	Шкали ТНБ			
	1	2	3	Сумарний індекс
M	12,6	21,2	12,5	57,9
σ	3,72	4,13	3,22	9,15

Примітка: курсивом виділено показники, за якими зафіксовано статистично значущі відмінності ($p = 0,05$).

Зауважимо, що за всіма шкалами наявні відмінності між базовими даними і отриманими на вибірці поліцейських. Так, середні показники за шкалами 1–3 у середовищі працівників поліції дещо вищі від нормативних, отриманих в іншому соціокультурному середовищі, проте статистично значущі відмінності зафіксовано тільки за шкалою 2 (складність).

Отримані результати свідчать про вищий рівень толерантності до невизначеності у поліцейських, особливо це виявляється при розв’язанні складних проблем. Для працівників поліції властиві здатність протистояти не лише складним проблемам, а й діяти в умовах, коли завдання здається нерозв’язним. Отримані результати узгоджуються із раніше виявленими (на основі Індивідуально-типологічного опитувальника) рисами поліцейських (висока працездатність, стресостійкість, сміливість, активність, екстраверсія, спонтанність і рішучість; поліцейські вмійють легко та швидко, часто за власною ініціативою, вступати у контакти з незнайомими або малознайомими людьми, вони мають значний комунікативний

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

досвід, водночас комунікативним відносинам часто властивий поверховий та нетривалий характер).

Також за допомогою адаптованого опитувальника обстежено 85 слухачів магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС). Встановлено, що слухачі магістратури ХНУВС з високою толерантністю до невизначеності мають вищі академічні показники успішності ($r=0,37$; $p=0,01$). Крім того, проведений аналіз свідчить про відсутність взаємозв'язку показників толерантності до невизначеності з показниками творчих здібностей (за тестом В. Меде і К. Піорковського). Проте виявлено взаємозв'язок показників толерантності до невизначеності з рівнем емоційного інтелекту (за адаптованою нами методикою MEI М. Манойлової), причому з компонентами міжособистісної складової емоційного інтелекту: обстежувані з більш високою толерантністю краще розуміють емоції інших і здатні ними управляти. Також виявлено, що поліцейські з більш високою толерантністю до невизначеності також демонструють більший рівень задоволеності службовою діяльністю ($r=0,40$; $p=0,01$), що опосередковано свідчить про вищий рівень їх професійної придатності.

Наведемо україномовний варіант адаптованого опитувальника С. Баднера:

№	Твердження	Абсолютно не згоден -1	Не згоден 2	Швидше не згоден 3	Не знаю 4	Швидше згоден 5	Згоден 6	Абсолютно згоден 7
1.	Фахівцю, який не може дати чітку відповідь, мабуть, бракує знань							
2.	Я б хотів пожити за кордоном якийсь час							
3.	Будь-які проблеми можливо так чи інакше вирішити							
4.	Люди, які підпорядкували своє життя чіткому розкладу, напевно, позбавляють себе багатьох радощів							
5.	Хороша робота – це така, коли завжди зрозуміло, що і як треба робити							
6.	Цікавіше займатися складною проблемою, ніж вирішувати просту							
7.	У перспективі можна досягти більшого, вирішуючи маленькі, прості проблеми, ніж великі і складні							
8.	Найцікавіші люди – це ті, хто не боїться бути оригінальним і не схожим на інших							
9.	Звичне завжди прийнятніше, ніж незнайоме							
10.	Люди, які наполягають на відповіді “так” або “ні”, просто не знають, наскільки усе насправді складно.							

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

№	Твердження	Абсолютно не згоден -1	Незгоден 2	Швидше не згоден 3	Не знаю 4	Швидше згоден 5	Згоден 6	Абсолютно згоден 7
11.	Людина, яка веде розмірене життя без особливих сюрпризів і несподіванок, має бути вдячна долі							
12.	Більшість найважливіших рішень приймаються на основі неповної інформації							
13.	Я віддаю перевагу вечіркам зі знайомими людьми, аніж вечіркам, на яких більшість запрошених мені незнайомі							
14.	Учителі та наставники, які нечітко формулюють завдання, дають шанс проявити ініціативу і оригінальність.							
15.	Чим швидше усі прийдуть до єдиних цінностей та ідеалів, тим краще							
16.	Хороший учитель – той, хто стимулює формування в учнів власних поглядів							

Обробка результатів: необхідно підрахувати загальну суму балів, набраних за усіма шістнадцятьма пунктами. Чим вищий цей показник, тим респондент більш толерантний до невизначеності. Підрахунок суми балів за окремими субшкалами дозволяє виявити основне джерело толерантності до невизначеності: новизну, складність і нерозв'язність проблеми.

Субшкалам відповідають такі пункти: новизна: 2, 9, 11, 13. Складність: 4, 5, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 16. Нерозв'язність: 1, 3, 12. Жирним шрифтом виділено реверсні бали (1; 5; 7; 9; 11; 13; 15).

У таблиці 5 наведено трирівневу порядкову шкалу для оцінки толерантності до невизначеності.

Таблиця 5

Рівні сформованості толерантності до невизначеності

Шкала	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Загальний показник	16–50	51–75	76–112
Новизна	4–8	9–21	22–28
Складність	9–20	21–36	37–63
Нерозв'язність	3–8	9–16	17–21

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

З огляду на результати дослідження можна відзначити, що саме толерантність до невизначеності є професійно важливою рисою поліцейського при проведенні добру, а під час професійного навчання цю якість необхідно діагностувати, враховувати і усіляко зміцнювати й розвивати. Саме така особистісна якість, як толерантність до невизначеності, забезпечить підвищення ефективності діяльності поліцейських, оскільки дозволить краще переносити непередбачувані ситуації, які постійно супроводжують службову діяльність; відкриє можливості для креативного осмислення складних професійних ситуацій, пошуку варіативних рішень; збільшить стресостійкість і посилить продуктивні механізми психологічного захисту особистості (раціоналізація, сублімація, витіснення); посилить психологічну готовність і надійність особистості до дій в особливих і екстремальних умовах; сприятиме збереженню психологічного здоров'я поліцейського. Нами здійснено україномовну адаптацію опитувальника толерантності до невизначеності; наведено єдиний підхід до організації та проведення тестування; визначено нові стандартизовані тестові норми, впровадження яких сприятиме підвищенню якості оцінювання результатів тестування поліцейських при проведенні конкурсу на службу до поліції або зайняття вакантної посади; розраховані показники надійності та валідності опитувальника. Отримані середньонормативні показники для загальної вибірки можна вважати еталонними при тестуванні працівників на службу до підрозділів поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Асмолов А.Г.* Психология личности: принципы общепсихологического анализа. М.: Смысл, 2001.
2. *Бадью А.* Философия и событие. М.: ИОИ, 2013.
3. *Вульф К.* Вместо предисловия: неопределенность как условие человеческой жизни. В кн. Вульф К., Савчук В. Неопределенность как вызов. Медиа. Антропология. Эстетика. СПб.: РХГА, 2013. С. 5–6.
4. *Зинченко В.П.* Толерантность к неопределенности: новость или психологическая традиция? В кн. Болотова А.К. Человек в ситуации неопределенности. М.: ТЕИС, 2007. С. 9–33.
5. *Канеман Д., Словик П., Тверски А.* Принятие решений в неопределенности: правила и предубеждения. Харьков: Гуманитарный центр, 2005.
6. *Корнилова Т.В.* Принцип неопределенности в психологии: основания и проблемы. Психологические исследования, 2010. № 3(11), С. 11.
7. *Корнилова Т.В., Чумакова М.А.* Шкалы толерантности и интолерантности к неопределенности в модификации опросника С. Баднера. Экспериментальная психология, 2014. № 1. С. 92–110.
8. *Кувакин В.А., Ковалева В.П.* Неизвестность. М.: Регулярная и хаотическая динамика, 2006.
9. *Леонтьев Д.А.* Экзистенциальная тревога и как с ней не бороться. Московский психотерапевтический журнал, 2003. № 2. С. 107–119.
10. *Леонтьев Д.А.* Личностное измерение человеческого развития. Вопросы психологии, 2013. № 3. С. 67–80.
11. *Леонтьев Д.А., Осин Е.Н.* Печать экзистенциализма: эмпирические корреляты экзистенциального мировоззрения. Экзистенциальная традиция: философия, психология, психотерапия, 2007. № 1(10). С. 121–130.
12. *Лобок А.М.* Вероятностный мир. Екатеринбург: АМБ, 2001.
13. *Мадди С.* Смыслообразование в процессах принятия решения. Психологический журнал, 2005. № 26(6). С. 87–101.
14. *Мэй Р.* Смысл тревоги. М.: Класс, 2001.

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

15. Осин Е.Н. Факторная структура русскоязычной версии шкалы общей толерантности к неопределенности Д. Маклейна. Психологическая диагностика, 2010. № 2. С. 65–86.
16. Пригожин И. Философия нестабильности. Вопросы философии, 1991. № 6. С. 46–52.
17. Собчик Л.Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики. СПб.: Речь, 2003. 624 с.
18. Соколова Е.Т. Клиническая психология утраты Я. М.: Смысл, 2015.
19. Талей Н.Н. Антихрупкость: как извлечь выгоду из хаоса. М.: Колибри, 2014.
20. Франкл В. Человек в поисках смысла. М.: Прогресс, 1990.
21. Фромм Э. Душа человека. М.: Республика, 1992.
22. Эшттейн М.Н. Знак_пробела: о будущем гуманитарных наук. М.: НЛЮ, 2004.
23. Giorgi A. Whither Humanistic Psychology? The Humanistic Psychologist, 1992, 20(2–3). С. 422–438.
24. Glimcher P.W. Indeterminacy in brain and behavior. Annual Review of Psychology, 2005, 56(1). С. 25–56.
25. Proulx T., Heine S.J., Vohs K.D. When is the unfamiliar the uncanny? Measuring affirmation after exposure to absurdist literature, humor and art. Personality and Social Psychology Bulletin, 2010, 36(6). С. 817–829.

REFERENCES

1. Asmolov A.G. (2001). Psikhologiya lichnosti: printsipy obshchepsikhologicheskogo analiza. "Psychology of personality: principles of general psychological analysis". М.: Smysl [in Russian].
2. Badyu A. (2013). Filosofiya i sobytiye. "Philosophy and event". М.: IOI [in Russian].
3. Vulf K. (2013). Vmesto predisloviya: neopredelennost' kak usloviye chelovecheskoy zhizni. V kn. Vulf K., Savchuk V. Neopredelennost' kak vyzov. Media. Antropologiya. Estetika. "Instead of a preface: uncertainty as a condition of human life". In the book. Wulf K., Savchuk V. Uncertainty as a challenge. Media Anthropology. Aesthetics. St. Petersburg: RCAA. P. 5–6 [in Russian].
4. Zinchenko V.P. (2007). Tolerantnost k neopredelennosti: novost ili psikhologicheskaya traditsiya? V kn. Bolotova A.K. Chelovek v situatsii neopredelennosti. "Tolerance to uncertainty: news or psychological tradition?" In the book. Bolotova A.K. Man in a situation of uncertainty. М.: TEIS. P. 9–33 [in Russian].
5. Kaneman D., Slovik P., Tverski A. (2005). Prinyatiye resheniy v neopredelennosti: Pravila i predubezhdeniya. "Decision making in uncertainty: Rules and prejudices". Kharkov: Humanitarian Center [in Russian].
6. Kornilova T.V. (2010). Printsip neopredelennosti v psikhologii: osnovaniya i problemy. Psikhologicheskiye issledovaniya. "The principle of uncertainty in psychology: the foundations and problems". Psychological research. № 3(11), 11 p. [in Russian].
7. Kornilova T.V., Chumakova M.A. (2014). Shkaly tolerantnosti i intolerantnosti k neopredelennosti v modifikatsii oprosnika S. Badnera. Eksperimentalnaya psikhologiya. "Scales of tolerance and intolerance to uncertainty in the modification of the S. Badner questionnaire". Experimental Psychology. No. 1. P. 92–110 p. [in Russian].
8. Kuvakin V.A., Kovaleva V.P. (2006). Neizvestnost. "The unknown". М.: Regular and chaotic dynamics [in Russian].
9. Leontyev D.A. (2003). Ekzistentsialnaya trevoga i kak s ney ne borotsya. "Existential anxiety and how not to deal with it". Moscow Psychotherapeutic Journal, 2003. No. 2. P. 107–119 [in Russian].
10. Leontyev D.A. (2013). Lichnostnoye izmereniye chelovecheskogo razvitiya. "The personal dimension of human development". Questions of Psychology. No. 3. P. 67–80 [in Russian].
11. Leontyev D.A., Osin Ye.N. (2007). Pechat ekzistentsializma: empiricheskiye korrelyaty ekzistentsialnogo mirovozzreniya. Ekzistentsialnaya traditsiya: filosofiya, psikhologiya, psikhoterapiya. "Seal of existentialism: empirical correlates of an existential worldview". Existential Tradition: Philosophy, Psychology, Psychotherapy, 2007. No. 1(10). P. 121–130 [in Russian].
12. Lobok A.M. (2001). Veroyatnostnyy mir. "The probabilistic world". Ekaterinburg: AMB [in Russian].
13. Maddi S. (2005). Smysloobrazovaniye v protsessakh prinyatiya resheniya. "Meaning in decision-making processes". Psychological journal. No. 26(6). P. 87–101 [in Russian].
14. Mey R. (2001). Smysl trevogi. "The meaning of anxiety". М.: Class [in Russian].

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

15. *Osin Ye.N.* (2010). Faktornaya struktura russkoyazychnoy versii shkaly obshchey tolerantnosti k neopredelennosti D. Makleyna. "The factor structure of the Russian-language version of the scale of general tolerance to uncertainty D. MacLane". *Psychological Diagnostics*, 2010. No. 2. P. 65–86 [in Russian].

16. *Prigozhin I.* (1991). Filosofiya nestabilnosti. "Philosophy of instability". *Questions of Philosophy*. No 6. P. 46–52 [in Russian].

17. *Sobchik L.N.* (2003). Psikhologiya individualnosti. "Psychology of personality". Theory and practice of psychodiagnosics. SPb.: Speech. 624 p. [in Russian].

18. *Sokolova Ye.T.* (2015). Klinicheskaya psikhologiya utraty Ya. "Clinical Psychology of the Loss of I". M.: Smusl [in Russian].

19. *Taleb N.N.* (2014). Antikhrupkost: kak izvlech vygodu iz khaosa. "Anti-fragility: how to capitalize on chaos". M.: Hummingbird [in Russian].

20. *Frankl V.* (1990). Chelovek v poiskakh smysla. "Man in search of meaning". M.: Progress [in Russian].

21. *Fromm E.* (1992). Dusha cheloveka. "The soul of man". M.: Republika [in Russian].

22. *Epshteyn M.N.* (2004). Znak_probela: o budushchem gumanitarnykh nauk. "Space_bar: The future of the humanities. M.: NLO [in Russian].

23. *Giorgi A.* (1992). Whither Humanistic Psychology? *The Humanistic Psychologist*, 20(2–3), P. 422–438 [in English].

24. *Glimcher P.W.* (2005). Indeterminacy in brain and behavior. *Annual Review of Psychology*, 56(1), P. 25–56 [in English].

25. *Proulx T., Heine S.J., Vohs K.D.* (2010). When is the unfamiliar the uncanny? Measuring affirmation after exposure to absurdist literature, humor and art. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(6), P. 817–829 [in English].

UDC 159.922

Barko Vadym I.,

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Chief Researcher, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0003-4962-0975,

Barko Vadym V.,

Candidate of Pedagogic Sciences,
Senior Researcher, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0002-3836-2627,

Kyriienko Liudmyla,

Leading Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9394-1288

DEVELOPMENT OF A UKRAINIAN-SPEAKING QUESTIONNAIRE ON TOLERANCE TO UNCERTAINTY FOR USE BY THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The article is devoted to the question of Ukrainian-speaking adaptation of psychodiagnostic method "The questionnaire of tolerance to the uncertainty of S. Badner". The research was aimed at improving the system of professional

© Barko Vadym I., Barko Vadym V., Kyriienko Liudmyla, 2019

DOI (Article): <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.22>

psychological selection of personnel for the National Police of Ukraine. The current interest in the study of the level of individual tolerance to uncertainty is connected with research, indicates the practical significance of this construct in various fields of activity; many authors claim that tolerance to uncertainty is important for success in legal, medical, pedagogical and other professions. According to research findings, tolerance for uncertainty may correlate with intelligence, and it is also related to the factors of the “Big Five” questionnaire: positive with openness of experience and extraversion, negative – with neuroticism.

The article describes the theoretical basis and internal structure of the adaptation process, discloses the procedure and results of the research on the reliability and validity of the adapted Badner’s questionnaire, the obtained average standard indicators for the general sample of police officers and defines new standardized test norms. According to the results of the statistical analysis, a decrease in tolerance to uncertainty among women has been identified, as well as an age-related decrease in this indicator in the police force. The conclusion is made that such quality of a person as tolerance to uncertainty will provide increase of efficiency of activity of policemen, will allow them to endure unforeseen situations better, to search for variable decisions of tasks in view, will increase stress resistance, will strengthen productive mechanisms of psychological protection of a person (rationalization, sublimation, displacement) and psychological readiness for actions in special and extreme conditions. The results of the study confirmed the diagnostic verification of the adapted questionnaire.

Keywords: tolerance to uncertainty, psychodiagnostic techniques, Ukrainian language adaptation, reliability, validity, average normative indices, standardized test norms.

Отримано 05.06.2019